

ОСОБЛИВОСТІ ПОРОДНОЇ СТРУКТУРИ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНОГО РОЗПОДІЛУ ПРИСТИГАЮЧИХ І СТИГЛИХ ДЕРЕВОСТАНІВ ЗА УЧАСТЮ ЯЛИЦІ І БУКА В ГОРГАНАХ (УКРАЇНСЬКІ КАРПАТИ)

МАЛЬОН А.Л.

аспірант

Карпатський національний Університет ім. Василя Стефаника

Система гірських хребтів Горган розташована у зовнішній смузі Скибових Українських Карпат у межах Івано-Франківської та Закарпатської областей. Вона характеризується протяжністю близько 80 км і простягається у напрямку північний захід – південний схід, від Вишківського (Торунського) перевалу (941 м н. р. м.) до Яблуницького перевалу [Lavnyu, 2017]. Для цього регіону типовими є мішані ліси за участю бука лісового (*Fagus sylvatica* L.) та ялиці білої (*Abies alba* Mill.). Такі насадження формують високопродуктивні та екологічно стійкі деревостани [Pretzsch, 2009].

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю оцінки сучасного стану лісів, їх структурної організації та функціонального розподілу в умовах зростаючого антропогенного навантаження та кліматичних змін.

Мета досліджень – встановлення закономірностей розподілу лісових насаджень за участю ялиці і бука, за типами лісу, породною структурою та категоріями лісів в Горганах. Для проведення аналізу використано матеріали лісовпорядкування 2020–2022 років Вигодського, Осмолодського та Делятинського надлісництв філії «Карпатський лісовий офіс».

Для детального аналізу структури лісового фонду, пристигаючих і стиглих деревостанів за участю ялиці і бука, досліджуваної території здійснено розподіл насаджень за типами лісу, породним складом та функціональним призначенням.

В результаті аналізу встановлено, що загальна площа букових і ялицевих насаджень на території дослідження становить 6665,8 га, з яких найбільшу частку займають насадження сформовані в ялицевих типах лісу – 2905,6 га (43,6%). Це свідчить про оптимальні умови для зростання ялиці білої в межах досліджуваної території, зокрема достатнє зволоження, глибокі ґрунти та помірний температурний режим.

Ялицеві типи лісу є найбільш поширеними і водночас найбільш різноманітними за структурою. Домінуючим є тип СЗ-бк-смЯц – 1585,8 га, що становить понад 54% площі ялицевих типів.

Цей тип характеризується значною участю бука та смереки, що свідчить про формування високопродуктивних мішаних деревостанів із складною вертикальною та горизонтальною структурою.

Значні площі також займають:

- ДЗ-бк-смЯц – 760,5 га,
- ДЗ-дз-гЯц – 278,3 га.

В ялицевих типах лісу сформовані не тільки чисті і мішані ялицеві деревостани, а також букові деревостани (60,3 % від загальної площі даних типів лісу).

Функціональна структура ялицевих типів лісу характеризується:

- домінуванням експлуатаційних лісів;
- значною часткою змішаних насаджень;
- наявністю як чистих, так і змішаних деревостанів, хоча останні переважають.

Ці дані свідчать про високий рівень змішаності насаджень, що є позитивним з точки зору їх екологічної стійкості.

Букові типи лісу займають 2290,3 га (34,4%), що також є значною часткою і підтверджує важливу роль бука як однієї з головних едифікаторних порід у Карпатах. Деревостани сформовані у смерекових типах лісу представлені площею 1440,7 га (21,6%), що вказує на їх меншу, але стабільну присутність. Букові типи лісу характеризуються значною різноманітністю, однак найбільші площі зосереджені у

складних мішаних типах:

- СЗ-см-яцБк – 817,9 га (35,7% від площі букових типів),
- ДЗ-см-яцБк – 799,8 га (34,9%).

Разом ці два типи охоплюють понад 70% площі букових типів лісу.

Прості букові типи (наприклад, ДЗ-Бк або С2-Бк) займають незначні площі. Що до породного складу то в букових типах лісу домінують чисті і мішані букові деревостани (49,9 % і 46,7 % відповідно від загальної кількості даних типів лісу).

За функціональним призначенням у межах букових типів лісу чітко домінують експлуатаційні ліси. Основна частина площі зосереджена саме в них, причому переважають змішані насадження. Частка рекреаційно-оздоровчих та захисних лісів є незначною і представлена фрагментарно.

Особливу увагу привертає майже повна відсутність чистих ялицевих насаджень у букових типах лісу, що підтверджує екологічну домінують бука в цих умовах.

Смерекові типи лісу характеризуються відносною однорідністю. Майже вся площа припадає на один тип – СЗ-бк-яцСм (1428,3 га), що становить понад 99% цієї групи. Тут 93,5 % займають мішані букові деревостани.

У функціональній структурі переважають експлуатаційні ліси, причому основна частка припадає на змішані насадження з участю бука та ялиці. Частка чистих смерекових деревостанів є мінімальною, що вказує на поступове витіснення смереки або її співіснування з іншими породами.

Інші типи лісу представлені лише одним типом (СЗ-яцДз) із незначною площею – 29,2 га. У їх структурі переважають чисті ялицеві насадження, що свідчить про специфічні локальні умови формування.

Через малу площу ці типи не мають істотного впливу на загальну структуру лісового фонду, проте можуть мати локальне екологічне значення.

Отримані результати свідчать, що лісові екосистеми Горган характеризуються складною структурно-типологічною організацією, яка формується під впливом поєднання природних умов і господарської діяльності. Переважання мішаних деревостанів із участю бука та ялиці вказує на їх високу екологічну пластичність та адаптивність до умов гірського середовища. Водночас значна частка експлуатаційних лісів свідчить про інтенсивне використання лісових ресурсів, що може впливати на трансформацію природної структури насаджень. У цьому контексті особливої актуальності набуває впровадження принципів наближеного до природи лісівництва, спрямованого на збереження типологічного різноманіття, підтримання змішаного складу деревостанів та підвищення їх стійкості до змін клімату.

Отримані результати можуть бути використані як наукова основа для вдосконалення ведення лісового господарства в регіоні, зокрема з урахуванням принципів сталого розвитку та адаптації лісів до кліматичних змін.

Список використаних джерел

1. Lavnyu, V., & Dychkevych, V. (2017). Лісівничо-таксаційна оцінка лісів Горган. Наукові праці Лісівничої академії наук України, (15), 19-26. <https://doi.org/10.15421/411702>
2. Pretzsch, H. (2009). Forest dynamics, growth and yield (Vol. 684). Berlin: Springer.